

vides, aliud est quo illuminaris, aliud est ad quod illuminaris. Illud quo illuminaris, fovet ; illud ad quod illuminaris, terret. Tamen terror quasi luminari imputatur ; quia, priusquam illuminaberis, non terrebaris : expedit tamen ut terror veniat ; quia nisi terreat pœna, non corrigitur culpa. Propterea lumen tibi benefacit dum ostendit, quod cruciat ; quia per illud corrigit, quod male delectat. Sic ergo illuminaris, ut terrearis. Primum lumen terribile est ; imo tenebræ terribiles, quæ videntur per lumen, quia videri non potest sine terrore. Quod sentiri non potest sine dolore ; præsertim ab illo, qui se meruisse agnoscit, ut sentiat, quod imminere videt ; et vitare non valet. Hinc igitur timor nascitur, cum periculum prævidetur, qui pœnam habet in hoc malum, quod cruciat ; non in hoc malum, quod liberat ; malum, inquam,

non malum. Omnis enim pœna malum est, sed non omnis pœna mala est. Quod enim confert et prodest ad aliquid, bonum est etiam si in semetipso non est. Quapropter venit pœna minor ut major pœna vitetur, et hoc bonum est, tamen, ex eo quod bonum non est. Per pœnam enim liberamur a pœna, et expedit ad tempus sentire quod molestum sit, ne semper sentire oporteat quod intolerabile sit. Hoc autem bonum tuum operatur ex eo quod non est bonum tuum ille, qui est verum bonum tuum ; operaturus postmodum aliud bonum tuum, quod non solum per ipsum sit, sed ex ipso. Primum enim ex pœna tua operatur liberationem tui, postmodum ex dulcedine sua operatur gaudium tuum. Tamen utrobique unus et idem ipse hinc qui operatur ; illinc et qui operatur, et ex quo operatur.

EXPLANATIO IN CANTICUM BEATÆ MARIE.

(Luc. I.)

PROLOGUS.

Maximam hanc in Scripturis divinis difficultatem invenio : quod ubi magna quædam et sublimia nonnunquam requirere nos causa circumstantans cogit ; ibi nihil præter solitum, et quod dictu non difficile sit, prætereundum littera videatur. Neque enim hoc ego tam laboriosum existimo, ut animus legentis ad ea quæ nova et miranda proponuntur, quamlibet sint fortia, et verborum figuris obumbrata, comprehendere valeat, quam ut ea quæ modica et humilia primo ingressu repererit, ad sublimem intelligentiam promoveat. Ecce enim canticum Mariæ, quod tam celebri et assidua, imo quotidiana recitatione sancta per orbem frequentat Ecclesia, quis ignoret maxima spiritualis intelligentiæ mysteria continere ? Ut enim prætermittamus quod vel solum ad ejus auctoritatem commendandam sufficere potuisset : videlicet non sine magna et valde rationabili causa consuetudinem ecclesiasticam hoc præ cæteris omnibus canticis, quæ in sacra Scriptura reperiuntur, in tanta veneratione retentasse : ut, inquam, hoc prætermittamus, quis dubitet beatam Mariam recens Spiritus sancti in se supervenientis tanta plenitudine et gratia repletam non potuisse parvum aliquid, et

quod supra terrenarum mentium capacitatem non esset, in laudem Salvatoris sui proferre ? Constat ergo de tanta plenitudine eructantem, tantaque devotione novum illud, et humanis mentibus insolitum gaudium Jesu suo jubilantem, nova laude, et singulari præconio novam lætitiâ in novo adventu æterni Domini prædicasse. Et tamen ipsam ejus canticum seriem, textumque percurrentes, quædam prima facie narrationis eo modo proposita invenimus, ut amplius his nihil in eo quærendum videatur : cum tamen, licet hæc ipsa et vera sint, tantis mysteriis, tantisque sacramentis an forte sufficiant, dubitari possit. Unde magis pertimesco in ejus expositione, ne vel aliena inducam aliqua, vel propria prætermittam : et sic vel negligentiam, vel temeritatis reatu astrictus pro gratia apud vos offensæ periculum incuram, quamvis ipsi poposceritis. Nonnulla eidem explanationi ex latere adjunxi quæ, si interserta fuerint, poterunt fortasse alicui minus apte conjuncta videri. Sed ego novi causam idoneam, qua vos id postulare decuerit : meque poscentium desiderio, quantum possibilitas suppeteret obsecundare non disconveniat.

INCIPIIT EXPLANATIO.

Magnificat anima mea Dominum. Si circumstantiam rei gestæ perpendere velimus, quanta consideratione verba ista digna sint luce clarius patescat. Sacra namque interpretatio tunc commodius ad evi-

dentiam elicitur, cum notum fuerit vel per quem relatio mystica allata sit, vel qua ipse relator causa impulsus talia aut valuit narrare, aut voluit. Videamus itaque beata Maria quemadmodum ad hæc,

quæ proposita sunt, dicenda accesserit. Legitur in Evangelio Lucæ (Luc. 1), quod *angelus Gabriel a Deo nissus sit in civitatem Galilææ Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen Joseph, de domo David : et nomen virginis Maria : ut novum in carnem Filii Dei adventum prædicaret. Qui ingressus novo salutationis obsequio virginem veneratur, dicens : Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Quæ cum audisset Maria, non sine grandi miraculo turbata est in sermone angeli : et cogitabat qualis esset illa salutio. Angelus vero talis salutationis, tantæque venerationis causam exponens, confortabat virginem sacram, id est dulcibus demulcebat alloquiis, dicens : Ne timeas, Maria. Invenisti enim gratiam apud Dominum. Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur : et dabitur illi sedes David patris sui, et regnabit in domo Jacob in æternum : et regni ejus non erit finis. Et Maria : Quomodo, inquit, fiet istud : quoniam virum non cognosco ? Cui statim angelus causam, modumque tam ineffabilis sacramenti exponens : Spiritus sanctus, ait, superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi : ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei : et ut omnis credendi ambiguitas tolleretur, alio adjuncto miraculo mirabili, tamen dispari divinæ potestatis efficaciam manifestat, dicens : Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua : et hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis : quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Mox ad hæc virgo fide et exultatione plena, cum magna gratulatione respondit dicens : Ecce ancilla Domini, fiat secundum verbum tuum. Statim ergo adveniente Spiritu sancto in Virginem, et omnium gratia virtutum sacrosanctum habitaculum in adventu Filii Dei replente, dubium non est quin cælestium gaudiorum, et æternæ dulcedinis miram atque inenarrabilem suavitatem Virgo ipsa conceperit, quando illud æternum lumen cum toto majestatis suæ fulgore in eam descendit : et quod non capit mundus, totum se intra viscera virginis collocavit.*

Tali ergo, ac tanta divinitatis præsentia plena, quid viderit, aut quid senserit quis dicere potest ? Audacter pronuntio, quod nec ipsa plene explicare potuit, quod capere potuit. In tantis ergo mirabilibus quomodo lingua humana tacere potuisset, nisi idem ipse Spiritus, qui virginem repleverat torrentem suæ affluentiae impetum, suavissimo moderaretur amplexu ? Clamavit animus jam, tunc sapientia Dei in illa beata anima : *Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis : sed nescis unde veniat, aut qua vadat (Joan. III).* Tu enim, inquit, ingredientem in te Spiritum sanctum subito accepisti : nec scientia tua adventum ejus prævenisti, ut aut venturum quæreres, aut venientem diligeres, aut ingredienti aperires. Subito tibi illapsus est, gratis se obtulit, non quæsitus venit, improvisus se infundit. Infusionem percipis : sed ad fontem im-

mensitatis ejus te non extendis. Et ideo nescis unde veniat, quia quantum tibi datum est, sentire potes, sed ex quanto datum sit, investigare non potes. Si ergo præcedere non potuisti venientem in te, ne præsumas anteire processurum per te : quia nescis quo vadat, sicut ignoras unde veniat. *Serva secretum, custodi commissum, absconde creditum. Non est ïuum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate (Act. I).* Ipse novit quando, et quibus, vel quemadmodum magnificentiae suæ arcana revelet : tu tantum parata esto jubenti obtemperare, præcipienti officium exhibere. Tali ergo consideratione se temperans Maria prudenter interim tacere elegit, quousque largitor numeris sua sapientia auctor fieri dignaretur revelationis.

Sed quia eodem Spiritu sancto docente didicerat sicut sua per humilitatem tegere, sic alienis bonis per charitatem congaudere : surgit mox, et cum affluentia tantæ gratiæ ad inferioris properat epulatura convivium. Consendit in montem Judææ videre, et congratulari Elisabeth : ut quod de ipsa audierat credula in ipsa præsens videret, et condigna exultatione exciperet. Sed quæ ad aliena bona prædicanda jam devota cucurrit, merito sua ab aliis prædicari audire debuit : ut ex eo quoque gloria ejus cresceret, quod exaltationi alterius non invideret. Unde Elisabeth Spiritu sancto repleta qualis, ac quanta esset, quæ advenerat, agnovit, et quantum se indignam ejus visitatione judicaret, aperuit dicens : *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me ? Ecce enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo. Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi a Domino (Luc. III).* Tunc ait Maria :

Magnificat anima mea Dominum. Non ergo amplius potuit se continere cum Spiritum, quem intra cordis sui secreta tanta plenitudine redundantem sentiebat, per alieni oris claustra cernebat erupisse. Tunc igitur ad manifestationem Spiritus aperuit os suum, et verbum bonum, quod conceperat, eructans in laudem Salvatoris exclamavit, dicens : *Magnificat anima mea Dominum. Nemo igitur verba ista leviter æstimanda putet. Quæ enim de tam profunda conceptione prolata sunt, sine profunda investigatione digne penetrari non possunt. Et utinam contingat nobis eorum arcana quærentibus illo spiritu ducente incedere, quo repleta Maria verbum patris concipere, et patrem verbi meruit verbo exultationis magnificare. Ait ergo : Magnificat anima mea Dominum.*

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

Vere dilecta, et unica, et in illam cellam vinariam a rege sponso tuo introducta, ab ubertate domus ejus inebriata, et fonte vitæ (qui apud ipsum est) potata memoriam abundantiae suavitatis ejus eructasti, et in justitia ejus exultasti. Vidisti, et gustasti ; vidisti majestatem, gustasti suavitatem. Ideoque quod intrus hauseras, foras propinasti. Magnifi-

cat anima mea Dominum. Videte quid ait: Magnificat, inquit, anima mea. Et exsultavit spiritus meus. Duo et duo, anima et spiritus, magnificat et exsultavit. Anima magnificat, spiritus exsultat: et iterum duo Dominus et salutaris; verba duo, res una, et tamen duo: Dominus et salutaris: Dominus potentiam nota, salutaris misericordiam. Videamus itaque verborum distinctionem. Primum anima magnificat Dominum; deinde Spiritus exsultat, in salutari non dicit anima exsultat. Nec dicit: Spiritus magnificat; sed anima, inquit, magnificat, et spiritus exsultat; nec ait magnificat salutarem et exsultat in Domino; sed magnificat Dominum, et exsultat in salutari suo. Primum discernamus quare distincte posuit, magnificat et exsultat; vel quare prius magnificat, postea exsultat. Nihil enim ratione caret; quia omne, quod dictum est ab illa intima summæ veritatis luce cui mens virginis excellenter inhæserat emanavit. Nec potuit aliud dicere, quæ meditando locuta non est, sed gustando: quam non docuit per varia discurrens cogitatio, sed uni inhærens fonti sapientiæ per contemplationem mentis devotio. Magnificat anima mea Dominum, inquit, et exsultavit spiritus meus. Duo quippe sunt, quæ beati angelorum et hominum spiritus in illo fonte boni æterna contemplatione hauriunt. Incomprehensibilis videlicet majestas Dei, et ineffabilis bonitas; quorum alterum castum timorem generat, alterum dilectionem parit. Pro majestate enim venerantur Deum, et pro bonitate amant, ne vel dilectio sine reverentia dissoluta sit, vel reverentia sine dilectione pœnalis. Admirantes enim diligunt, et diligentes admirantur, inextinguibiliter per admirationem ardeat dilectio, et suaviter in dilectione ferveat admiratio.

Propter hanc reverentiam dictum est, quod columnæ cœli ante ipsum contremiscunt; quia nimirum etiam virtutes cœlorum tantam majestatem sine admiratione intueri non possunt. Tremor autem beatorum spirituum concussio non est tranquillitatis, sed incessabilis et vivificatio perpetuæ contemplationis. Nam quia eum, quem vident, perfecte nunquam comprehendere sufficiunt, semper supra se conspiciunt: in quo quasi per admirationem evigilant, ne eo quod comprehendere nunquam valent, torpescant. Quanto autem perspicacius intuentur, tanto ardentius amant; quia ipsum videre sapere est, et quod videtur dulcedo est. Vera autem dulcedo quanto perfectius sentitur, tanto desiderabilius appetitur; quia si vere dulce est quod percipitur, et hoc dulcius esse necesse est, si amplius percipiatur. Ad hanc ergo contemplationis lucem mens Mariæ sublevata fuerat, quæ cœlestis patriæ dulcedinem in verbis suis tam mirabiliter expressit, quam ineffabiliter comprehendit. Nam cum se Dominum magnificare perhibuit, venerandam illam reverendamque universis æterni numinis majestatem interna visione contueri se manifeste declaravit. Cum vero se in suo salutari exsultare asseruit,

A gustum se internæ dulcedinis percepisse ostendit. Unde utrumque professa est, et Dominum videlicet et Salvatorem, ut pro potestate, qua omni creaturæ suæ dominatur, etiam iis, a quibus non diligitur, jure metuendum ostenderet; pro bonitate vero, qua misericorditer quosdam salvat, dignum dilectione demonstraret. Sane quia *universæ viæ Domini, misericordia, et veritas* (Psal. xxiv) sunt, perfecta laus est Dominum et Salvatorem confiteri, cum veritas in Domino et in Salvatore misericordia commendetur. Veritas enim ad Dominum pertinet et ad Salvatorem misericordia. Nam, quia cuncta opera sua tanta, et tam perfecta justitia gubernat, ut id etiam, quod in eis præter justitiam invenitur, inordinatum non relinquat; et quoniam factum perperam, nec ejus iudicium postest evadere, nec æternæ dispositionis legibus contraire, in veritate serva tenorem justitiæ.

B Quia autem quædam errantia gratuito ad vitam colligit, et reparat ad salvationem in iudicio suo, justitiam moderatur per lenitatem misericordiæ. Propterea magnificamus Dominum, et in salutari exsultamus; quia cuilibet reverenda est justitia Domini, et exsultanter observanda misericordia Salvatoris. Ideoque, inquit Maria: Magnificat anima mea Dominum: Et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Quare anima magnificat, et spiritus exsultat? Idem fortasse alio verbo repetitum est. Nam anima, et spiritus in homine idem est, quamvis aliud anima, et aliud spiritus notet. C Nam spiritus ad substantiam dicitur, anima ad vivificationem. Verumtamen quia occasio se obtulit, errorem quorundam hic commemorare non absre puto. Nam sunt, qui in unoquoque homine duas animas esse contendunt: unam rationalem et unam sensualem rationis expertem, quales sunt animæ brutorum animalium. Hanc autem opinionem rationibus quibusdam, et auctoritatibus firmare conantur. Aiunt enim animam rationalem non nisi in vulva formato corpori infundi, quemadmodum legitur in primo homine corpus prius formatum ac deinde spiraculum vite inspiratum. Et Moyses in lege dicit: *Quod si quis percusserit mulierem prægnantem et illa abortivum fecerit: si formatum fuerit abortivum, percussor animam pro anima reddat; si autem formatum non fuerit, multetur pecunia* (Exod. xxi). Quidam etiam sanctorum Patrum in suis tractatibus hoc asseruisse inveniuntur.

D Et propterea cum constet animam rationalem non nisi formato corpori dari, et iterum materiam, sicut ipsum corpus, priusquam humanam formam accipiat moveri, et crescere, ipso vitali motu, qui ipsi inest, ad hanc ipsam formam perducitur, sine contradictione aliqua concedendum putant, quod antequam rationalem animam accipiat corpus humanum, animam habeat sensualem, qua vivat et vegetetur et incrementum formamque percipiat intantum ut si concepto semini, et formato rationalis anima non daretur, cum illa anima, quam a

prima conceptione habet irrationalem, in humana forma de homine animal brutum nasceretur, nihil a cæteris irrationabilibus distans, excepto quod de humano semine substantiam contraxisset. Nam cum brutorum animalium semini hoc naturaliter insit, ut a semetipso tempore adveniente vivificationem accipiat, indignum videtur hoc humano semini, quod in sua natura excellentius esse constat, denegare. Post hæc omnia illud etiam in testimonium assertionis adducunt, quod in Scripturis catholicis frequenter invenimus, in una persona geminato vocabulo animam et spiritum nominari, et in precibus Ecclesiæ quotidie sine aliqua erroris suspitione cum filium funeri obsequium reddimus, animam et spiritum defuncti Domino commendamus. Hac ergo ratione probare volunt unumqueque duas animas habere, alteram qua vivit; alteram quam sapit, et utramque in futuro in electis beatificandam; alteram, id est rationalem per visionem Creatoris; alteram, id est sensualem per incorruptionem corporis. Similiter in reprobis utramque cruciandam; alteram per ignem, alteram per conscientiam malam.

Sed fides catholica ejusmodi assertionem non recipit, sed unam eandemque animam esse verissime testatur, quæ in homine et corporis vitam præbet per sensum, et in semetipsa vivit per intellectum. Neque si humano corporis rationalis anima ante formationem non datur, licet moveatur, et crescat priusquam formam humanam accipiat, idcirco necesse est ut hoc per animam aliquam fieri dicamus, cum manifeste videamus virgulta, et herbas sine anima moveri, et incrementum habere. Nisi forte ipsam vegetationem et motum naturalem, animam quis appellare velit. Sed hæc vis licet secundum aliquid anima dici possit, sensualis tamen et quæ animal aciat, nullo modo dicenda est. Ridiculum enim, et præter rationem omnino est, ut humanum corpus sine anima rationali bestiam nasci dicamus, et non potius nec vivere, nec nasci si anima rationali vivificatum non fuerit. Nam illud quod dicunt indignum esse, ut semen humanum secundum naturalem conceptum cæterorum animalium seminibus ad vivificationem infirmius esse credatur, et minus efficax quam nullius ponderis sit manifestum est, cum videamus fere omnia bruta animalia vigore sentiendi hominem præcedere; imo ex hoc ipso verisimilius probetur, semen non nisi ex anima rationali vivificari, et sensum percipere; quia perfecto justum erat ut brutis animalibus, quibus nihil dandum erat in intellectu, aliquid amplius daretur in sensu, et econtrario, tanto major necessitas homini indiceretur exercendæ rationis, quanto majorem in sensibus corporeis defectum pateretur. Sed et illud quod in sacra Scriptura aliquoties circa unam et eandem personam designandam spiritum et animam vocabula invenimus: non propter diversas essentias significandas factum est, sed propter ejusdem essentiæ diversam proprietatem. Nam unus, et

A idem spiritus ad seipsum spiritus dicitur, et ad corpus anima. Unde et illi spiritus, qui primum conditi sunt, ut in sua puritate persisterent, neque miscerentur corporibus, spiritus dici possunt, animæ non possunt; quia naturam spiritualem habent, animationem corporalem non habent. Brutorum autem animalium spiritus, quia essentialiter corpus sunt, et extra vivificationem corpoream esse non habent magis propriæ animæ dicuntur quam spiritus. Anima autem humana, quia et in corpore esse habet et extra corpus, proprie et anima vocatur, et spiritus. Sed anima dicitur in quantum est vita corporis; spiritus autem in quantum est ratione prædita substantia spiritualis. Propterea in hac vita animo perditur ut spiritus salvus fiat, cum hæc vita propter Deum despicitur ut postmodum a Deo æterna vita tribuatur. Sed quia id, quod perdimus, quantum ad essentiam idem ipsum est, quod recipimus: propterea Dominus in Evangelio nequaquam nos animam perdere præcepit ut spiritum salvum reciperemus, sed eandem ipsam animam hic perdendam esse dixit, ut in futuro salva reciperetur (*Matth. x*), hoc profecto significans, quod quisquis propter Deum hanc vitam, quæ nunc corporis vivificatione ex anima temporaliter mortalis constat, libenter despexerit, in futuro etiam eandem corporis (non solum animæ) vitam æternam et immortalem recipiet. Unde et sancta Ecclesia, quæ carnis resurrectionem fidelissime credit, non solum pro spiritibus, sed etiam pro animabus fidelium suorum orat: hoc utique petens ut in visitatione justorum cum illa beatitudine, quæ ex visione Dei mundis cordibus erit, hoc etiam ad gloriam vitæ æternæ immortale et incorruptibile per resurrectionem carnis recipiant, quod nunc per mortem carnis corruptibile deponunt. Et hæc quidem de differentia animæ et spiritus, præter rem, sed forte non præter utilitatem dixerimus. Nunc ad ordinem narrationis nostræ, ut cœpimus, recurramus.

Quærimus ergo quid sibi velit talis distinctio verborum; utrumne aliquid nobis innuat quod non spiritum, sed animam Dominum magnificare dicit; et spiritum, non animam, in salutari suo exultare testatur. Et forte aliquis curiositati magis quam diligentiae ascribendum putet ita singula quæque perscrutari, et nec minima etiam sine propria consideratione præterire. Novi ego multa ad hunc modum propter affectus commovendos in Scripturis vel per expressionem dicta, vel per inculcationem repetita. Quod etiam in hoc factum similiter si quis dicat, nihil inconvenientis est. Sic enim dictum est: Anima mea magnificat et spiritus exultat, quasi diceretur: Ego ex anima mea et spiritu meo, id est, ex toto corde, et ex tota voluntate. Deum laudo et de ejus salvatione, quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me assumi, quod credo pro me debere offerri. Sed tamen ut Salvatorem, meum confitear, qui, et si adhuc hostiam carnis suæ non obtulit, carnem ta-

men, quam adveniente tempore in hostiam offerat, jam assumpsit. Ergo et nunc Salvator; et non solum nunc, sed ab æterno Salvator, qui jam per carnem assumptam ad salvandum advenit, sed eam, quam suo tempore exhibebit, salvationem ab æterno dare disposuit. Vel certe secundum verborum distinctionem, convenienter anima magnificare Deum dicitur, et spiritus in salutari suo exsultare perhibetur. Sæpe namque in Scripturis per animam affectus quidam et teneritudo mentis designari solet; et idcirco dum se ex anima magnificare asserit, nequaquam timore servili, sed dilectionis affectu, Deum se venerari ostendit. Et rursum cum spiritum suum in salutari suo exsultare perhibet, manifeste declarat non esse salvationem hanc, de qua caro gaudeat, sed æternam potius, et in bonis invisibilibus præparatam, de qua spiritus exsultat. Quia ergo beata illa anima casti timoris suavitatem conceperat, ideo non servili formidine, sed filiali dilectione Dominum se magnificare dicebat. In anima quippe, sicut dictum est, affectus et devotio amantis exprimitur, quia nihil aliud est ex anima laudare, quam ex affectu venerari, et revereri ex dilectione. Sed, quia rursum æternæ salvationis ex illo pietatis fonte certitudinem hauserat, ideo spiritu in suo salutari exsultabat.

Nec tacite prætereundum est quod cum Dominum nominaret, nihil addidit. Cum vero Salvatorem diceret, non simpliciter Salvatorem, sed suum Salvatorem nominavit. Omnipotens enim Deus potestate, qua universæ creaturæ suæ dominatur, Dominus omnium est; sed pietate, qua quosdam tantum, et non omnes ad vitam reparat, Salvator non omnium est. Nam dominatio ejus ad omnes æqualiter respicit: bonitas vero quosdam tantum ad salvationem discernit. Et idcirco dominium ad nullum specialiter dicitur: de salvatione vero, quæ ab ipso est, electi tantum (quasi de proprio dono) merito singulariter gloriantur. Hoc est quod in sacra Scriptura quorundam specialiter Deum se appellari voluit: quia qui cunctis ut essent tribuit, bonis tantum ut beati essent semetipsum in præmium dedit. *Ego sum, inquit, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob (Matth. xxii)*, quia cum cæteri, ut sint tantum habeant a me, isti per gratiam electi, ut beati sint, quod sunt, a quo esse habent; hoc est, memetipsum illis dedi; et propterea ipsorum Deus appellari volo: quia ipsorum sum quem acceperunt, vel receperunt per gratiam, quem non potuerunt per naturam, nec meruerunt per culpam. Nunc autem possident me, et ecce ego hæreditas illorum, sum Deus illorum et Salvator, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob. Merito igitur beata virgo, quæ se singulariter electam videbat, quia singulariter gratiam acceperat, quasi privilegio quodam electionis divinæ confirmata, fiducialiter ipsum, quem pro salute mundi filium conceperat, suum etiam cum lætitia et exultatione Salvatorem vocat.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Hæc est

A causa exultationis, quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Ac si dicat: Merito in ipso exulto, quia ab ipso est quod exulto; et quia ejus dona propter ipsum diligo, ideo in ipso exulto. Distingua-
mus hæc duo: Quidam neque a Deo exsultant, neque in Deo: nam qui in carnis voluptate exsultant, aut qui, secundum Salomonem, *lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. ii)*: isti nec a Deo, nec in Deo exsultant. Nam, qui malum est, unde exsultant, patet profecto quod a Deo non est unde exsultant. Et quia rursum de malo ad malum exsultant, et suum gaudium in malignitate constituunt, ideo in Deo minime exsultant. Sunt alii qui acceptis donis gratiæ abutuntur, et ea quæ propter salutem animæ data sunt ad
B carnis usum et gloriam sæculi convertunt. Acceptis Dei donis lætantur, et gaudent se habere quod Deus contulit: non ut per hoc adjuventur ad ipsum pertingere, sed ut alios in gratiæ perceptione monstrentur anteire. Isti etsi habere a Deo videantur unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent, quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt quod a Deo perceperunt. Qui autem, gratia percepta, ad amorem Dei idipsum convertunt quod ab ipso accipiunt, isti profecto et a Deo et in Deo exsultare probantur. Quapropter sollicite nobis considerandum est, dum mentem nostram aliqua forte lætitia tangi sentimus, ne idipsum quod mentem per gaudium sublevat, aut a malo oriatur, aut a bono ortum ad malum per intentionem animum
C impellat. Maria ergo, ut suum gaudium solitum esse demonstraret, illud neque a vanitate exortum, neque ad vanitatem conversum ostendit: sed Dei se dona in Deum diligere, et pro respectu gratiæ, qua præventa erat, in suo se salutari exsultare perhibuit, dicens: *Exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo; quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Sane respectus Dei in sacra Scriptura tribus modis accipi solet: videlicet secundum cognitionem, secundum gratiam, secundum iudicium. De respectu cognitionis divinæ dicit Apostolus: Omnia nuda, et aperta sunt oculis ejus (Hebr. iv). Ergo per cognitionem Deus omnia respicit; sed per gratiam non omnes respicit. Nam de respectu gratiæ dictum est: Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum (Psal. xxxiii). Quem
D videlicet respectum illi non merentur, quibus in fine dicetur: Nescio vos (Matth. xxv). De respectu iudicii dictum est: Oculi Domini contemplantur bonos et malos (Prov. xv). Et iterum: Oculi ejus super [respicit Dominus] omnem viam filiorum hominis, et omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebræ, et non est umbra mortis, ut ibi abscondantur, qui operantur iniquitatem (Prov. v). Ergo videre Dei per cognitionem, est nihil eorum quæ sunt ignorare. Videre per gratiam, dona misericordiæ impendere. Videre per iudicium, unumquemque secundum opera sua, vel ad pœnam, vel ad gloriam destinare. Sed quia de respectu gratiæ in hoc loco agitur, diligentius adhuc qualiter per gratiam Deus hominem respiciat consideremus. Nam*

psum vocabulum *respectus* quamdam expressionem notat, ut plus aliquid esse videatur respicere quam videre. Quasi enim respicere est prius abjectos et derelictos visitare. Nam quasi averti ab homine tunc Deus dicitur, cum per distractionem iudicii gratiæ suæ dona subtrahit. Cum vero placatus per misericordiam subtracta restituit, rursus per respectum gratiæ ad eum se convertit. Bene ergo Maria solam in se humilitatem Dominum respexisse testatur, quia divinitatis propitiationem, quam humana natura in primis parentibus per superbiam perdidit, in Maria per humilitatem recuperavit. Nam, quia in ea Verbum Patris carnis substantiam, quam sibi uniret, assumpsit, quasi ad eam, quam prius abjecerat, naturam sublimandam per misericordiam respexit. Respexit ergo humilitatem Mariæ Deus : cui propter humilitatis meritum dedit ut Filium suum in carne sua conciperet, et de sua carne verum Deum, et hominem omnium hominum (quantum in ipso est) Salvatorem generaret. Cujus humilitatis virtutem mox determinans jungit ancillæ suæ. Nam, quia humiliter se, quod erat, ancillam cognovit, ideo quod non erat sublimiter mater esse meruit, sed quia in eo, quod se ancillam nominavit, virtutem humilitatis exprimi diximus, ut appareat qualiter hoc dictum humilitatem commendat, servitutis genera distinguere debemus. Servitus enim quatuor modis variatur, secundum conditionem, secundum necessitatem, secundum timorem, secundum dilectionem. Secundum conditionem omnia divinæ servituti debent esse obnoxia, quia opus factori suo, hoc ex conditione sui debet, ut ejus dispositionibus obtemperet, et instituta sequatur : ut sicut ab ipso factum est, ita non nisi sub ipso, et secundum ipsum incedat. Secundum necessitatem autem Deo servire dicuntur pravæ voluntates, quæ cum ejus jussionibus contraire nitantur, per ineffabilem tamen ejus dispositionem arctantur, ut nihil sine ipsius nutu ad affectum perducere queant. Serviunt nolentes ejus dispositioni, qui volentes subjecti non sunt ipsius præceptioni. Sequitur tertia servitus, quæ fit timore, quando divina præcepta non ex dilectione implemus, sed ex formidine. Quarta autem servitus est, quando voluntarie jussionibus illius obtemperamus ; quia ipsum qui jubet diligimus, nec aliud in nostra servitute extra ipsum commodum quærimus, quam ut secundum eum ambulantes, ad ipsum pertingere valeamus. Hoc est enim propter ipsum facere quod ipse jubet, propter ipsum adipiscendum facere quod jubet. Sed ex his quatuor servitutibus illa mihi præcipue in hoc loco commendari videtur, quæ est secundum conditionem. Hanc siquidem parentes nostri in paradiso Conditori exhibere noluerunt, quando in superbiam elati despexerunt esse sub illo a quo fuerant conditi, et voluerunt perverse cum illo esse in majestate consimiles, qui non erant in natura æquales. Convenienter ergo gratia culpæ respondet. Eva per superbiam creaturam Dei se esse et opus Dei, non con-

A siderans, ideo parificari voluit ; Maria autem suo factori humiliter se subdens, ancillam se nominavit : et idcirco illa abjecta, et ista electa est. Superbiam despexit, et humilem respexit : et quod superba perdidit, humilis recepit. Ideo ait : Respexit humilitatem ancillæ suæ. Respexit humilitatem, respexit humiliationem. Humilitatem respexit, humilem remunerans, humiliationem respexit, humiliatam exaltans. Duo sunt, humilitas et humiliatio : humilitas est intus in virtute mentis, humiliatio foris est in abjectione humanæ opinionis. Sed servi Dei aliquando cum humilitate etiam humiliationem habent. Aliquando humilitatem habent, humiliationem non habent. Nunquam vero humiliationem sine humilitate habent. Humilitatem cum humiliatione habent, qui et coram Deo humiles sunt, et coram hominibus despicabiles. Humilitatem sine humiliatione habent, qui licet coram hominibus foris despicabiles non appareant, intus tamen humilitatis meritum coram Deo inviolatum conservant. Illis mundus crucifixus est, et ipsi mundo, quia per humilitatem mundum contemnant, et per humiliationem a mundo contemnantur. Istis vero mundus quidem crucifixus non est ; ipsi tamen mundo sunt crucifixi, quia gloriam humanam, quam foris non quæsitam accipiunt, intus per virtutem humilitatis oblatam contemnant. Ergo Maria, quæ apud Deum humilis erat, et apud homines propter Deum abjecta, in utroque se a Deo respectam esse testatur, quia et ejus humilitas apud Deum acceptabilis facta est, et ejus humiliatio apud homines in gloriam commutata. Unde sequitur :

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Usque ad illud namque apud homines opprobrium sterilitatis portaverat, quia integritatem virginittatis thoro maritali præponebat. Sed unde in priori generatione carnali quasi maledictionis sententiam sustinuit, inde nunc ab omni generatione merita benedictione collaudatur : cui hoc inter omnes feminas soli concessum est, ut et fructum fecunditatis haberet, et integritatem virginittatis non amitteret. Respexit enim Deus humilitatem ejus, et abstulit humiliationem ejus, et ideo, inquit, ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Omnes generationes, quæ amissam beatitudinem per fructum uteri mei recuperabunt, qua per fructum vetiti ligni private sunt ; omnes beatam me dicent, ut parum jam sit in præterita generatione sustinuisse sterilitatis opprobrium, quæ ab omni generatione futura pro fructu fecunditatis meæ beata vocabor. *Ex hoc*, inquit. Ac si diceret Elisabeth : Ex quo per os tuum sua magnalia, quæ in me operatus est, aperuit, ex hoc eadem in omnes generationes manifestando magnificabit.

Quia fecit mihi magna qui potens est : et sanctum nomen ejus. Magnum fuit, ut virgo sine virili semine filium conciperet. Magnum fuit, ut Dei Patris Verbum carne sua indutum utero gestaret. Magnum fuit, ut dum, se ancillam confessa est, mater fieret

sui plasmatoris. Sed hæc omnia si magna sunt, impossibilia tamen non sunt ei, a quo facta sunt, quia potens est. Et ideo fecit mihi magna, qui potens est, et singulariter magna, quia singulariter potens. Propterea non ait, hoc vel hoc potest : sed potens, inquit, est, ut omnipotentem intelligas, qui absolute potens dicitur, quia omnia potest. Potentem ergo confessa est, nec amplius dixit : quia credi potest ejus potentia, quia est ; sed quanta sit, aut qualis comprehendi non potest. Idcirco solum confessa est, potentiam discutere non præsumpsit, quia sciri non potest quanta est : de qua verissime scitur quia immensa est. Eant ergo nunc, et de suo sensu gloriantur, qui opera divina ratione se putant discutere, ejus potentiam sub mensura coarctare. Cum enim dicunt, Hucusque potest, et non amplius, quid hoc est aliud, quam ejus potentiam (quæ infinita est) concludere, et restringere ad mensuram ? Aiunt enim : non potest Deus aliud facere, quam facit, nec melius facere, quam fecit. Si enim aliud potest facere, quam facit, potest facere quod non prævidit, et si potest facere quod non prævidit, potest sine providentia operari Deus, quia omne, quod prævidit se facturum, facit, nec facit aliquid quod non prævidit. Si non potest providentia ejus aut mutari, ut aliud fiat quam prævisum est : aut cassari, ut hoc non fiat, quod prævisum est : necesse est totum fieri quod prævisum est, et nihil fieri, quod prævisum non est. Poro quidquid est prævisum, esse constat, et quidquid prævisum est, fieri dubium non est. Quod si præter providentiam fieri aliquid impossibile est (omne autem, quod prævisum est esse, fieri necesse est), aliud fieri quam fit nulla ratione potest. Amplius. Quidquid facit Deus si melius potest facere quam facit, in hoc ipso non benefacit, quod optime quidem non facit quod facit : melius enim faceret, si quod facit, melius faceret. Facere quippe et nolle melius facere, etiam bonum facientis malum est facere. Sed hæc pia mens in Deum dici non sustinet. Et ob hoc proximum videtur, et consequens, quod melius facere non potest, quam facit, quia sic facit, ut non faciat male in eo, quod sic facit.

Ejusmodi causis, atque rationibus quidam inducuntur, ut dicant Deum suorum operum mensura, ac lege ita astrictum, atque aligatum, ut præter quam facit, nec aliud quidquam facere possit nec melius. Ac per hoc plane infinitam illam atque immensam Divinitatis potentiam sub termino ac mensura alligare convincuntur, qui usque ad aliquid, quod vere finem ipsum habet, eam extendunt, et ultra negant procedere. Certum est enim quod omne quod factum est in numero, et pondere et mensura, legitimum terminum et finem suum habet : et idcirco si ad operis mensuram Creatoris potentia, modumque componitur, ipsa procul dubio, et fine et mensura terminari declaratur. Quapropter, ne vel his, quæ videntur rationes, sine causa assensum negare videamur, vel hominum creduli sine

PATROL. CLXXV.

A consideratione falsum pro vero recipere, oportet pro compendio præsentis breviter ad ea quæ dicta sunt respondere.

Primum considerandum est utrum Deus ulla ratione neque mutata, neque cassata sua providentia aliud facere possit quam facit. Constat enim quod omne quod fit ab æterno prævisum est futurum esse : quia ab æterno futurum est, quod ipsum tamen ab æterno non est : et dicimus, quod possibile est non fieri, quod futurum est. Et si non fieret quod fiet et non fieri possibile est, nunquam futurum fuisset, nec prævisum. Quod, quia fiet, et futurum semper est, et prævisum est. Nulla ergo mutatio hic, aut cassatio providentiæ apparet : quia sicut prævisum est, et fiet : sic, si prævisum non esset, non fieret. Sed jam, inquit, prævisum est. Bene prævisum est, quia futurum est ; et dicunt : Sed providentia nec mutari potest, nec cassari : eventus autem impediri potest, ut non fiat quod futurum est : si autem impediretur eventus rei (quod fieri potest), mutaretur vel cassaretur providentia, quod fieri omnino non potest. Sed nos ad hæc respondemus, quia si mutaretur eventus (quod fieri potest), nec mutaretur, nec cassaretur providentia, quia hoc omnino fieri non potest : sed potius nunquam fuisset prævisum, quod nunquam fuerat futurum, et constaret providentia in eo, ut non fieret, sicut modo in eo consistit ut fieret, non mutata, ut post aliam alia esset, sed ut nunquam alia esset. Ergo Deus aliud potest facere quam fecit : sic tamen ut ipse aliud faciendo alius non sit ; sed sive idem, sive aliud faciat, ipse tamen semper idem sit.

Nunc illud restat, ut discutiamus utrumne melius aliquid facere possit quam facit Deus. Hic illi nostri scrutatores, qui defecerunt scrutantes scrutationes novum aliquid, et vere novum, nec tam verum, quam novum afferre se dicunt. Et debent singulas quidem creaturas per se consideratas a perfecto minus habere : universitatem autem rerum omnium in tanta consummatione boni expressam, ut non possit esse melior quam est. Ubi mihi primum responderi exoptulo cum dicunt universitatem rerum omnium non posse meliorem esse quam est : qualiter id accipiendum sit, quod dicunt meliorem eam esse non posse : sive ideo non potest esse melior, quia summe bona est, ita ut nulla omnino boni perfectio ei desit : sive ideo non potest esse melior, quia majus bonum, quod ei deest, capere ipsa non potest. Sed si ita summe bona est, ut nulla ei bona perfectio desit, jam opus suo plane Creatori æquatur, et vel extra metam extenditur, quod infra est : vel intra immensitatem coarctatur, quod summum est : quod utrumque pari inconvenientia impossibile est. Si vero ideo non potest melior esse, quia bonum amplius, quod ei deest, capere ipsa non potest, jam hoc ipsum non posse defectionis est, non consummationis, et potest melior esse si fiat capax majoris boni, quia hoc et ipse, qui facit, potest. Ergo in se non potest, in Deo potest, quia ipsa non

potest, sed Deus potest, et quantum ipse potest dici non potest : ergo ipse melior esse non potest, sed omne quod fecit melius esse potest, si tamen ipse voluerit, qui potest. Et ipse quod fecit melius esse potest, non tamen corrigens malefactum, sed benefactum promovens in melius, non ut ipse quantum ad se melius faciat, sed ut quod fecit (ipso identidem operante, et in eodem perseverante) melius fiat. Ergo summe potens est, qui potest omne, quod possibile est ; nec ideo minus potest, quia impossibilia non potest, quia impossibilia posse non esset posse, sed non posse. Propterea inquit Maria : Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus. Non ait per me, aut in me fecit magna, sed mihi, inquit, fecit. Quod enim in ea ad omnium salutem factum est, hoc privilegio electionis ad ejus gloriam singulariter est ordinatum. Et ideo dicit, magna, nec addidit, qualia ; quia cum omnia Dei opera humani sensus capacitatem exsuperent, præcipue sacramentum redemptionis, Verbi mysterium super omnia ineffabile esse constat. Nihil enim unquam magis mirum factum est, quam ut Deus homo fieret, et natura incomprehensibilis corporis substantiam ita sibi uniret, ut nec minus in ea esset, quia in se erat immensa, nec minor in se existeret, quia in illa fuerat tota.

Hæc ergo sunt magna, et ineffabiliter magna, quæ in Maria facta sunt ad omnium salutem, et Mariæ facta sunt ad gloriam singularem. Propterea ait : Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus. Sanctum est in se, et in nobis sanctificatur nomen ejus, dum nos sanctificamur in nomine ejus. Quid est nomen ejus ? fama ejus. Nomen ejus, cognitio ejus. Fides ejus, nomen ejus. Hoc nomen cum sanctis sanctum est, quia glorificatur a sanctis, et benedicitur ; a perversis blasphematur. *Et nomen Dei per vos blasphematur in gentibus (Rom. II)*. Ergo, quia magna fecit, sanctificatum est nomen ejus, quia, dum Verbum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per Verbum in hominibus declaratur. *Pater, inquit, manifestavi nomen tuum hominibus, et ego te clarificavi super terram (Joan. XVII)*. Et ideo fecit magna qui potens est, et sanctum nomen ejus.

Et misericordia ejus in progenies et progenies timentibus eum. Mihi, inquit, fecit, non tamen soli singulariter, sed uni excellenter. Verumtamen misericordia ejus in progenies et progenies timentibus eum. Nemo a gratia excluditur, sed in omni gente, qui timet Deum et operatur justitiam, acceptus est illi. In progenies et progenies, hoc est in omnes progenies. In hac gratia nihil discernit hominem, nisi timor Dei. Græcus sit, Barbarus sit, Scythæ sit ; masculus sit, femina sit, liber sit, servus sit ; timorem Dei habeat, et salvus erit. Misericordia ejus in progenies et progenies timentibus eum. Et hic rursum præterire non debemus quæ de timore dicenda sunt. Quatuor timores sacra Scriptura discernit : servilem, mundanum, initia-

lem, filialem, Servilis timor est pro evitanda pœna abstinere a malo, retenta voluntate mala. Mundanus timor est pro evitanda pœna abstinere a bono, retenta voluntate bona. Initialis timor est pro evitanda pœna, cum perverso opere etiam pravæ cogitationes resecare. Filialis timor est bono firmiter adhærere, quia illud amittere nolis.

Ex his quatuor timoribus duo mali sunt, id est, servilis et mundanus : duo vero boni, id est initialis, et filialis. Servilis timor pœnam, quæ ab hominibus inferitur, metuit, et ideo ei sufficit cessare a malo opere : quia ad oculum famulatur, et reatum conscientie non metuit, hominibus placere videns. Mundanus vero timor hominibus placere non querens, tamen displicere metuens, et ipse fingit quod non est, tam mendax in neganda veritate, quam fallax alter in falsitate legenda, et uterque in veritate offendit. Alter, quia timide negat quod est : alter, quia perverse simulat quod non est. Initialis vero timor, quia eam, quam Deus comminatur, pœnam declinare satagit, nequaquam sibi sufficere videt, ut ab illicita se operatione contineat ; quia ei, qui cor intuetur, non est satis ad probationem, si innocens fuerit actio, nisi etiam ipsa cordis cogitatio ante ejus oculos sincera, atque impolluta appareat. Quia ergo illi displicere metuit, qui videt totum, ad perfectam innocentiam coram eo necesse esse consideret, ut mundet, totum ; et ideo iste timor initialis dicitur, quia sub hoc per bonam voluntatem et virtus initium capit, et vitium finem, necdum tamen perfectio est : quia dum aliud agitur, et aliud intenditur, ipsum adhuc propter se bonum non amatur. Tum accedit charitas, et intrat per timorem istum, qui dum monstrat quod fugere debeamus periculum, quodammodo appetere et desiderare facit præsidium. Convertit ergo cor ad Deum, ut quodammodo de ipso fugiat ad ipsum : hoc est, dum cavens habere iratum, studet habere propitium. Hunc sequitur timor filialis, qui ex succedente charitate nascitur ; ut ipsum timere nihil aliud sit, quam degustatum in charitate bonum jam nolle amittere. Et hic quidem timor aliquid pœnæ adjunctum habet, dum in incerto ambulamus, et potest in utramque adhuc partem declinare status vitæ mutabilis. Sed cum mutabilitas nulla erit, tunc nulla ex incerto suspicionis pœna inerit : et tunc timor quodammodo sine timore erit, ubi et de stabilitate certi erimus : et tamen reverentiam Creatori exhibere non desistemus. Ergo misericordia ejus in progenies et progenies timentibus eum. Nec solum timentibus perfecta charitate, sed etiam timere incipientibus, et per inchoantem sapientiam se convertentibus, misericordia ejus in progenies et progenies timentibus eum. Et incipit deinde misericordiam istam, quæ Deum timentibus præstatur, latius explicare, et ipsum redemptionis humanæ ordinem modumque manifesta narratione contexere, dicens :

Fecit potentiam in brachio suo; dispersit superbos mente cordis sui. Hæc est illa misericordia, quam se

timentibus exhibuit; Deus quia verbum suum per assumptam carnem in hunc mundum misit: ut per ipsum aërias potestates potenti virtute debellaret, et genus humanum ab earum potestate redimeret. Ipsi enim superbi sunt, quos dispersit, ejiciens eos foras a cordibus hominum, atque spolia eorum diripiens. Nam, qua prius in hominibus principabantur, virtutem dissipavit. Fecit, inquit, potentiam in brachio suo; quia per humilitatem Filii sui diabolum vicit. Ideo fecit potentiam in brachio suo. Brachium ejus, Filius ejus est. Potentia in brachio fecit; quia per id quod factum est in ipso redemptum est quod factum est ab ipso. Fecit potentiam, fecit infirmitatem, et ipsa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus est diabolus, et homo de ejus potestate ereptus. Fecit potentiam in brachio suo; dispersit superbos mente cordis sui. Quid est mente cordis sui? Mente cordis sui dispersit eos, profundo consilio suo dispersit eos. Profundum erat consilium ut pro homine Deus homo fieret, et pateretur innocens, ut redimeretur nocens: et in his omnibus profundum erat consilium, nec poterat illis diabolus prævidere. Sed captus est hamo Leviathan, et prudentia Dei percussit superbum. *Mysterii*, inquit Apostolus, *æternis temporibus taciti soli Deo cogniti* (Rom. xvi), *quod nemo principum hujus sæculi agnovit*; quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. ii). Hoc est mente cordis sui, hoc in corde suo Deusolvebat, imo nonolvebat, sed habebat, et diabolus nesciebat. Stulti principes Thæneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens: *Ubi sunt nunc sapientes tui? annuntient tibi, et indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum. Stulti facti sunt principes Thæneos, emarcuerunt principes Memphis: deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus. Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis* (Isa. xix). Et ibi: *Dispersit superbos mente cordis sui; et fecit potentiam in brachio suo; quia per incarnationem Filii sui et potenter dæmones devicit, et prudenter supplantavit. Fecit potentiam in brachio suo: et dispersit superbos mente cordis sui. Possumus etiam non inconvenienter superbos Judæos intelligere, qui gloriabantur se esse de genere Abraham, et in sua justitia præsumebant, et propterea justitiæ Dei non erant subjecti. Istos ergo superbos facta potentia in brachio suo dispersit Deus mente cordis sui; quia per filium suum in carne venientem ex operibus legis neminem justificari posse docuit, sed per fidem, quæ ex Deo est. Judæos autem, qui opera legis contra Dei justitiam defendere conati sunt, et humilem Christi adventum superbe contempserunt, a gratia sua, in qua stare videbantur, abiecit; et gentes peccata sua humiliter confidentes, Deique justitiam præferentes assumpsit. Unde convenienter adjungitur:*

Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Potentes enim de sede deposuit; quia Judæos, qui filii regni videbantur abiecit, et humiles, scilicet homines gentiles, exaltavit; quia gentes, quæ ab-

A jectæ erant per humilem confessionem in consortium regni atque in filiorum adoptionem assumpsit. Vel secundum superiorem expositionem, potentes de sede deposuit; quia malignos spiritus a cordibus hominum ejecit, et humiles exaltavit, ipsos videlicet homines, quos prius propter superbiam abjecerat, humiliatos reparavit. Ergo facit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui; deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Sed video adhuc aliquid esse, quod adjicere possimus his quæ de superbiorum dispersione dicta sunt. Nam quod ait: *Mente cordis sui*, si secundum priorem sententiam exponamus, liquet quod alto et investigabili consilio Dei factum est, ut Judæi qui primum electi fuerunt postmodum reprobanderentur, et gentiles qui prius erant reprobi postea assumerentur. Hoc ita profundo et inscrutabili consilio factum est, ut omnia sub peccato concluderet Deus et omnium miseretur. Et ideo Apostolus in consideratione hujus profunditatis obstupescens exclamavit. *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus!* (Rom. xi.) Hoc ergo considerare possumus in eo quod dictum est: *Mente cordis sui.*

Et si aliam adhuc expositionem accommodare velimus, erit non contemnenda sententia. Mens etenim cordis Dei est vivax illa, et permanens dispositio internæ occultæque prædestinationis. Ipse est liber vitæ, in quo scripta sunt nomina eorum qui salvi fiunt et scripti in vita in Hierusalem. Idem ergo mens est quod liber, et quasi in libro permanens scribitur, quod in mente per memoriam retentum non deletur. Quod itaque in hoc loco dictum est: *Dispersit superbos mente cordis sui*, hoc idem Psalmista aliis verbis expressit, dicens: *Deleantur de libro viventium* (Psal. lxxviii). Sed quia præscientia prædestinationis divinæ non mutatur, et inde deleri vel dispergi non est ibi esse desinere, sed nunquam fuisse, recte adjunxit, dicens: *Et cum justis non scribantur* (Ibid.). Sciendum est quod tribus modis in libro vitæ aliquis scribi perhibetur, secundum præscientiam, secundum causam et secundum operationem. Secundum præscientiam scripti sunt in libro vitæ, qui prædestinati sunt ad vitam, qui non delentur unquam, quia ex his, qui prævisi sunt ad salutem, nemo perire sinetur, licet ad tempus quasi periturus a via veritatis errare permittatur. Secundum causam scripti sunt in libro vitæ, qui ad tempus in justitia ambulant: et tales aliquando sunt, qui digni salvatione existent, si tales usque in finem permanerent. Isti autem delentur, cum justitiam cœptam deserunt et a via veritatis, per quam incedere cœperant, ad errores declinando, recedunt. Secundum operationem, aut potius secundum humanam existimationem, scripti dicuntur in libro vitæ, quorum opera secundum humanum judicium talia apparent, propter quæ digni videantur scribi in libro vitæ: qui rursus cum ea, quæ agere bona videbantur, deserunt, quasi a libro vitæ deleri judicantur. Qui ergo

sic a libro vitæ delentur, ut rursus in eo non mereantur ascribi, etsi ad tempus vel secundum causam justitiæ, vel secundum iudicium existimationis humanæ scripti visi sunt, nunquam tamen secundum præscientiam fuerunt. Quia ergo creatura rationalis in angelis et hominibus ad titulum cælestis patriæ et hæreditatis supernæ in libro vitæ per conditionem ascripta fuerat, sed per elationem qua se in utraque suo Conditori perverse comparare voluit, abjecta est et honore suo privata : jam tunc quidem a mente cordis sui superbos dispersit, quando eos, qui circa se tumuerunt, ab interna stabilitate projiciens, foris per desideria terrena fluctuare permisit. Dispersit superbos mente cordis sui : Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Prius angelum de cælo et hominem de paradiso superbientem projecit ; et postea hominem per pœnitentiam humiliatum ad pristinam gloriam reparavit. Sed et quotidie superbos quoque, subtrahendo gratiam suam, deponit, et humiliat, et postea eosdem humiliatos, gratiam priorem restaurans, exaltat. De quo etiam illud est quod sequitur :

Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes. Esurientes vocat eos, qui se vero bono indigere cognoscunt ; divites intelligi vult eos, qui superbi sunt et elati, et se præ aliis in donis gratiarum abundare existimant. Ergo, sicut humiles, modica de se sentiendo, majorem gratiam merentur accipere, ita superbi et elati, de se præsumendo, etiam ea quæ acceperunt amittunt.

Suscepit Israel puerum suum. Suscepit sicut medicus ægrum, Israel puerum suum, populum videlicet suum : Israel puerum, id est humilem et innocentem suscepit, ut sanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut justificaret impium, ut salvaret justum. Suscepit Israel, quem non invenit Israel, sed ut faceret Israel. Suscepit Israel puerum suum.

Recordatus misericordiæ suæ. Quæ olim promiserat, sed diu distulerat, tandem exhibebat.

Sicut locutus est patribus nostris, Abraham et semini ejus in sæcula. Misericors in promittendo, verax in exhibendo, quia sine debito promisit, et sine dolo exhibuit. Sicut locutus est patribus nostris, Abraham et semini ejus in sæcula.

QUÆSTIONES ET DECISIONES IN EPISTOLAS D. PAULI.

I.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

Paulus nomen appellativum est apud Hebræos, et Græcos, et Latinos, non tamen eadem terminatione (*Rom.* 1). Apud Hebræos dicitur *mirabilis* vel *electus* ; apud Græcos *quictus* ; apud Latinos *modicus*. Quod nomen proprie impositum est Paulo in notam geminæ virtutis, vel triplicis, quas prædictæ interpretationes insinuant ; vel Paulus dictus est Apostolus, a Paulo Sergio proconsule, quem convertit apud Cyprum ; vel binominis erat.

QUÆSTIO I. Quæritur quomodo Paulus dicat servum, cum alibi dicat : *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore* (*Rom.* viii). Et alibi : *Jam non est servus, sed filius* (*Galat.* iv). Et Dominus in Evangelio : *Jam non dicam vos servos, sed amicos* (*Joan.* xv). Nunquid Paulus non erat amicus ? Solutio. Duo genera timoris duo faciunt genera servorum : scilicet servilis et filialis. Paulus itaque servus timore filiali erat, et non servili : quæ servitus non tollit libertatem, vel amicitiam, sed potius ponit.

QUÆSTIO II. Cur Paulus dicat Christum factum ex

semine David, cum nos confiteamur natum de Virgine ? Solutio. Ut notaret Christum non more aliorum hominum conceptum, sed sola operatione Spiritus sancti de Virgine, absque virili semine : unde alii homines alios generare possunt, sed non facere.

QUÆSTIO III. Quomodo ipsa incarnatio facta sit ? Solutio. Ipsum Dei Verbum dico carnem factum, id est hominem : non tamen mutatum, vel conversum in hominem vel carnem, sed carne (ut mortalibus appareret) indutum ; sic enim illa unio facta est, quod nec divina natura mutata est in humanam, nec humana in divinam : nec nova natura, vel nova persona facta est ex duabus naturis, sed ineffabiliter unitæ duæ naturæ sunt in Christo : ut assumens totum quod habuit per naturam, conferret assumpto per gratiam, et totum, quod erat assumpti per naturam fieret assumptis per dignationem ; unde totum dicitur Deus, totum homo, et vicissim homo Deus, et Deus homo, quod in substantiis hominis non contingit.